

La cooperació als arxius municipals: una aproximació

JAUME ENRIC ZAMORA I ESCALA
Director de Lligall 2001-2005

1. Què vol dir *cooperar*?

Segons el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, *cooperar* significa «prendre part amb altres en una obra feta en comú». El terme *cooperació* és molt utilitzat, per exemple, per les organitzacions no governamentals (ONG) i altres organitzacions potser a vegades de manera abusiva, amb uns resultats que valorats objectivament segurament no serien fruit d'una participació equilibrada entre dos actors o més.

Per tant, és ben cert que a l'hora d'endegar un projecte cooperatiu, sigui quin sigui, la participació de les diferents parts pot tenir diversos graus d'intensitat. I, en conseqüència, el resultat obtingut pot ser atribuïble més a una part que no pas a l'altra. Amb tot, si el resultat representa una millora remarcable i s'assoleix l'objectiu inicial, indiscutiblement l'esforç cooperatiu haurà estat profitós.

Tanmateix, si apliquem el terme a l'Administració pública, *cooperar* pot tenir diverses intensitats, modalitats i direccions. Fruit de la meva experiència profes-

sional, la relació de cooperació entre la Diputació de Barcelona i els ajuntaments crec que, en general, ha estat i és especialment reeixida. Segurament, aquesta relació té experiències més o menys destacables en diversos àmbits però, en aquest cas, podem afirmar que la funció de cooperació amb els ajuntaments ha esdevingut la raó de ser de la Diputació de Barcelona, en aquests darrers 30 anys de democràcia.

2. Fórmules de cooperació als arxius municipals

Les fórmules de cooperació amb relació als arxius municipals poden ser diverses. A continuació, en fem un breu repàs.

2.1. L'arxiu municipal coopera dins el mateix ajuntament

Avui dia, l'arxiu municipal s'entén com un servei actiu de l'ajuntament, on actua en tot el cicle de vida de documents. És més, està obligat a mantenir una pràctica cooperativa amb tots els serveis interns que l'integren, pel fet que són generadors i receptors de documents en l'exercici de les funcions encomanades.

Per tant, malgrat que la casuística real pot ser i és molt diversa, l'arxiu municipal cal concebre'l com una peça transversal en el funcionament d'un ajuntament.

Recordem l'article 32 de la Llei 10/2001, d'arxius i documents: «Els arxius municipals defineixen, implanten i mantenen el sistema de gestió de la documentació administrativa en fase activa i semiactiva, i gestionen i conserven la documentació en fase semiactiva i la documentació històrica. Fan aquestes funcions en relació amb la documentació de l'administració respectiva, dels seus organismes autònoms i de les seves empreses públiques, dels consorcis en què tinguin participació majoritària i de les fundacions i altres entitats finançades majoritàriament per l'ajuntament de què es tracti».

Per posar un exemple d'aquesta necessària cooperació, un dels reptes més immediats de l'Administració i els mateixos arxius municipals és la implantació progressiva de la ja tan anomenada *administració electrònica*. No cal dir que el seu avenç, talment com una taca d'oli, només serà possible a partir del treball d'equips interdisciplinaris dins un mateix ajuntament; és a dir, amb la participació de l'arxiver, el secretari (o serveis jurídics), l'informàtic (o servei d'informàtica) i l'enginyer d'organització (si n'hi ha) i amb una voluntat i un compromís clars dels polítics.

Canela i Casademont ho corroboren quan plantegen que cal «treballar de manera interdisciplinària amb informàtics, juristes, enginyers i altres especialistes emergents en els terrenys tecnològics i de l'organització, tant del sector públic com privat, per a la formulació, l'elaboració i el manteniment de les solucions i les eines»¹ en el context de la funció GDIA (gestió documental i d'arxius).

Ja fa temps que l'arxiu municipal ha d'haver superat el seu propi espai físic i ha d'estar en comunicació contínua amb tots els altres serveis del mateix ajuntament. Cal potenciar el treball transversal dins l'ajuntament, tan fàcil d'entendre però encara difícil de dur-lo a la pràctica d'una manera àgil i continuada.

Aquest flux intern de treball entre l'arxiu municipal i la resta de serveis d'un mateix ajuntament, aquest circuit intern de coneixement i experiència, també pot rebre el nom de *cooperació interdepartamental*.

2.2. L'arxiu municipal coopera dins el municipi

En el vessant cultural de l'arxiu municipal és recomanable teixir relacions amb altres equipaments del mateix municipi. La raó de ser d'un arxiu municipal ha d'anar lligada al treball cooperatiu amb altres equipaments del mateix poble o ciutat. La biblioteca, el centre d'estudis, el museu, el centre d'interpretació, l'escola, l'institut, han de ser companys de viatge a l'hora d'explorar els fons documentals dipositats a l'arxiu municipal. La interrelació i la comunicació amb altres equipaments podran suscitar lectures diferents dels documents d'arxiu de les que puguem plantejar els professionals dels arxius que hi som cada dia. I també farà possible la complementarietat de les fonts d'arxiu i podrà motivar el diàleg entre les mateixes fonts d'arxiu i la resta de fonts i recursos.

De la mateixa manera, cal disposar d'altres espais on es puguin dur a terme intervencions de tipus presencial (activitats de difusió: exposicions, mostres, etc.) des de l'arxiu municipal, és a dir, al mercat, al centre cívic, al centre cultural, al centre comercial, etc.

A banda de les accions presencials, que poden continuar ajudant sobre manera al coneixement i la difusió de l'arxiu municipal, cal potenciar l'ús de les noves tecnologies. L'entorn web ha de facilitar l'elaboració de nous productes de difusió des del mateix arxiu i, en aquest sentit, la cooperació amb equipaments de diferent naturalesa pot generar sinergies noves i atractives i, a més, diversos punts d'accés.

En aquest darrer context, el potencial de l'entorn web ja està afavorint, per exemple, la participació d'usuaris externs de l'arxiu en el cas de documentar les

imatges que penja un mateix arxiu. Per tant, els usuaris internautes que accedeixen virtualment als arxius ja poden crear nous continguts i, fins i tot, transformar-los.

També podem entendre per *cooperació*, segurament com a funció pròpia de l'arxiu municipal, les accions de suport a particulars o entitats que disposin d'un fons documental i que estiguin disposats a col·laborar amb l'arxiu, en termes d'organitzar la seva pròpia documentació o de fer activitats conjuntes.

No cal dir que davant l'existència d'altres tipus d'arxius en un mateix municipi, la cooperació de l'arxiu municipal amb altres arxius caldria que fos fluïda, atès que de ben segur es podran establir vincles i relacions notables entre els fons documentals d'ambdós equipaments.

En aquest cas, estarem parlant de *cooperació intramunicipal*.

2.3. L'arxiu municipal coopera amb altres municipis

La *cooperació intermunicipal*, és a dir, el fet de poder treballar des d'un arxiu municipal amb altres arxius o altres equipaments d'altres municipis també és una fórmula existent que pot generar ponts de comunicació i de treball de gran utilitat.

Tant des del vessant de la gestió documental com des del vessant cultural en la doble funció de l'arxiu municipal, la cooperació i la col·laboració entre dos municipis o més pot generar dinàmiques de treball, mètodes i solucions que poden, alhora, economitzar i compartir processos i esforços.

Aquesta cooperació es pot materialitzar en una col·laboració puntual, com, per exemple, la commemoració d'un esdeveniment, d'un fet comú (com ara l'arribada del tren, l'arribada del turisme, etc.).

També es pot articular una cooperació més continuada amb un municipi o més que es podrà formalitzar per mitjà d'un conveni.

Un exemple d'aquest tipus de cooperació és la Proposta de reglament del servei d'arxiu municipal elaborada pel G:8 AM² (integrat per vuit arxius municipals gironins), editada l'any 1997 per l'Associació d'Arxivers de Catalunya i l'Oficina de Patrimoni Cultural, que va significar una referència a l'hora de configurar i aprovar aquest instrument normatiu per part dels arxius municipals catalans.

Una altra experiència en aquest sentit és la Comissió d'Arxius del Baix Llobregat, integrada pels arxius municipals de la comarca i el mateix Arxiu Comarcal, que ha endegat diferents iniciatives com ara reunions de treball, elaboració de

productes conjunts com ara guies, exposicions, etc. El darrer projecte ha estat l'exposició itinerant «Els nostres arxius. La nostra memòria», que han projectat el Consell Comarcal i la Comissió d'Arxius, amb el suport de la Subdirecció d'Arxius i Gestió Documental de la Generalitat de Catalunya i l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona.

Coordinació i cooperació són dos conceptes clau si es vol encarar una política amb majúscules per a tots els arxius municipals catalans. En cas contrari, continuarem assistint a un escenari on cada administració treballa en paral·lel respecte a les altres, caient en duplicitats, en la desinformació i en una situació que només perjudica els tècnics dedicats a l'arxivística local i, en definitiva, els ciutadans.

2.4. La xarxa com a instrument de cooperació

Tornant al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, una *xarxa* és un «conjunt d'unitats funcionals autònomes interconnectades».

En ple segle XXI, el món global on vivim és una gran xarxa de xarxes, és a dir, la col·laboració i la interconnexió d'unitats petites poden generar unitats més grans i, alhora, aportar beneficis mutus. Hi ha diferents escales de xarxes: les xarxes globals, les xarxes locals, les xarxes personals. Tots els humans vivim i estem organitzats per mitjà de diferents tipus de xarxes i, en principi, aquesta estructura ens aporta més progrés, més coneixement i més avantatges en les nostres vides.

Per posar un exemple que conec, la Diputació de Barcelona té com a model de treball la Xarxa de Municipis. Segons la seva pàgina web: «La Diputació de Barcelona desenvolupa el treball en xarxa amb els ajuntaments. Això comporta treballar junts per compartir objectius, per crear més benestar que arribi a tot el territori, per millorar la qualitat dels serveis i el saber fer dels professionals i per difondre les bones pràctiques. També significa sumar esforços, informació i recursos per augmentar el seu rendiment: més i millors serveis amb els recursos existents. I optimitzar els recursos humans, tècnics i materials, aplicant economies d'escala compartint coneixements i evitant duplicitats d'estructures».³

El mèrit més gran d'una xarxa com el treball que defineix la Diputació de Barcelona és el fet de poder elaborar projectes conjuntament amb els ajuntaments, establir una relació d'igual, evitar una posició de superioritat institucional, implicar els ajuntaments a cercar conjuntament les millors solucions, etc.

Quan vas pel territori de la província de Barcelona, a banda d'aquella frase feta —acompanyada d'un somriure— que diu que «la Diputació té molts diners», la tasca de la Diputació és respectada per un treball col·laboratiu en la presa de decisions, constructiu, no impositiu, pedagògic, que moltes vegades es tradueix en el suport i l'assessorament tècnics, en el fet d'escoltar, d'estar al costat i de plantejar les solucions més viables. És clar que una subvenció econòmica hi pot ajudar molt, però, en molts casos, el suport tècnic especialitzat té uns resultats decisius, més agraïts i més sostenibles.

En l'àmbit dels arxius municipals, a Catalunya hi ha dos exemples de treball en xarxa que són destacables, tot i les diferències que hi ha en l'escala i el plantejament d'actuació: el Sistema d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona⁴ i la Xarxa d'Arxius Municipals,⁵ que coordina la Diputació de Barcelona.

3. La cooperació als arxius municipals a l'Estat espanyol: un breu repàs

La cooperació als arxius municipals a l'Estat espanyol és certament diversa i neix en el període dels ajuntaments democràtics. Hi ha bibliografia diversa que inclou les diferents experiències en els àmbits territorials existents (comunitat autònoma, província, comarca).

En un annex al final d'aquest article s'adjunta una taula per poder copsar una panoràmica del que s'ha fet i es fa en diferents províncies i comunitats autònomes.

Una pràctica estesa ha estat el fet de dur a terme accions d'organització d'arxius municipals, abonades per uns recursos econòmics temporals que han resultat ser unes actuacions aïllades i sense continuïtat, frustrants per a totes les parts. Aquesta pràctica pot haver salvat molts fons documentals municipals de situacions d'abandó o de pèrdua irreversible, però no ha estat la solució desitjable. De fet, aquesta ha estat una acció pròpia de *campanyes* amb molt bones intencions però amb una clara manca de visió de futur o de planificació a mitjà i a llarg termini. Un arxiu organitzat, com qualsevol altra cosa, si no es manté més tard o més d'hora perdrà inevitablement el seu ordre.

La manca d'una programació, d'una planificació adequada i d'uns recursos humans, materials i infraestructurals ha desembocat en situacions en les quals els esforços destinats puntualment han estat de poca utilitat. No cal dir que la poca conscienciació política sobre el tema ha estat una mancança de primer ordre. Segurament aquesta manca de conscienciació política es pot atribuir a un nivell i una sensibilitat culturals baixos en general, de *poc recorregut*, una cultura organitzativa i administrativa molt limitada, també atribuïbles a perfils tècnics —no tan sols polítics— de l'Administració local. Com sempre, no es pot generalitzar i sortosament hi ha honroses i destacades excepcions.

Tanmateix, com es pot veure també a l'annex esmentat, en diferents províncies de la geografia espanyola aquelles primeres accions realitzades a les dècades del 1980 i el 1990 han servit per fonamentar la necessitat de consolidar el manteniment de l'organització dels arxius municipals per mitjà d'arxiviers o equips d'arxiviers itinerants, com és el cas de les províncies d'Àlaba, Alacant, Barcelona, Pontevedra, Saragossa i Sevilla i de la comarca de la Safor (València).

Amb tot, podem concloure fàcilment que encara resta molta feina pendent a fi de garantir l'organització i sobretot el manteniment dels arxius municipals d'ajuntaments petits i mitjans en el conjunt de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

A banda de les experiències centrades en les comunitats autònomes i les seves respectives províncies que es poden veure al mateix annex, hi ha hagut altres formes de cooperació a escala de l'Estat espanyol, amb resultat divers.

Una experiència remarcable és la Mesa de Treball d'Arxius de l'Administració Local, que és un grup de treball format per arxius o arxiviers d'ajuntaments i diputacions de l'Estat espanyol, amb l'objectiu de desenvolupar projectes d'interès comú amb relació a la normalització i la millora de la metodologia i de les necessitats arxivístiques en aquest àmbit. En un àmbit més reduït, i amb un objectiu semblant, cal esmentar també el Grupo de Archiveros Municipales de Madrid.

Un altre exemple que finalment no va reeixir va ser el Portal d'Arxius de l'Administració Local, promogut per la Federació Espanyola de Municipis i Províncies d'Espanya. El projecte era ambiciós i pretenia ser una plataforma de treball en xarxa de recursos i serveis dels arxius municipals en entorn web, oberta tant als professionals dels arxius com als ciutadans.

4. La cooperació als arxius municipals a Catalunya: un breu repàs

A Catalunya, la situació no ha estat gaire diferent de la d'altres llocs de l'Estat espanyol.

De l'any 1980 ençà, malauradament no hi ha hagut una política de país amb relació a la normalització dels arxius municipals, quan objectivament el municipi és l'entitat bàsica, política i administrativa vertebradora del territori. El municipi és també l'autèntic *pal de paller* de l'Administració pública i el primer nivell de lligam o de pertinença del ciutadà, en detriment de la comarca, que té una entitat més o menys arrelada al territori i unes funcions indefinides per part dels consells comarcals que s'encavalquen amb el paper de les diputacions. Malgrat que les diputacions són unes institucions amb un àmbit territorial, la província, gens *agradós* de pronunciar, si més no la Diputació de Barcelona ha sabut, en bona mesura, connectar amb la realitat i les necessitats dels municipis.

En l'àmbit comarcal, la Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya, tal com s'ha implantat, no ha estat el model arxivístic desitjable de prestador de serveis envers els ajuntaments i els seus arxius municipals. Un territori amb 41 comarques i 947 municipis, amb una configuració demogràfica, econòmica i social tan desigual, requeria un model més sostenible i més adaptat a la realitat del país.

Ramon Alberch ja ho deia l'any 2001: «Un sistema d'arxius que s'estengui en xarxa per tot el territori, com és el cas dels comarcals, requereix una voluntat política decidida —que s'ha de traduir forçosament en uns pressupostos ordinaris i d'inversions adients—, ja que es tracta d'un model molt complet però notablement costós des del punt de vista econòmic».⁶ La prova d'això és que encara no s'ha estès totalment pel territori català, malgrat que és a punt de completar-se.

Les diputacions catalanes han tingut un paper també molt desigual a l'hora d'assistir els municipis en matèria d'arxius municipals i donar-los suport.

A continuació, analitzarem breument els dos models que han tingut i tenen un paper amb relació a la cooperació amb els arxius municipals. Podem valorar ni més ni menys que gairebé 30 anys de govern autonòmic i 30 anys d'ajuntaments democràtics.

Si comparéssim la situació dels arxius municipals de principis dels anys vuitanta amb la d'ara, el canvi ha estat notablement positiu però amb molts matisos i, encara, amb moltes mancances i assignatures pendents.

La legislació sectorial d'arxius va fer un pas força important amb la Llei 10/2001, d'arxius i documents (LAD), sobretot si la comparem amb la Llei d'arxius del 1985, que pràcticament ignorava l'existència dels arxius municipals. La LAD, en la seva aparició, recollia la destacada evolució recent dels arxius catalans, l'aplicació de les TIC, la gestió documental, etc., però arribats al 2010 s'ha anat distingint per un desenvolupament feixuc en relació al coneixament precís, al control i a les *regles del joc* dels arxius catalans.

L'any 1997, Xavier Tarraubella, en unes jornades a Cantàbria, feia l'afirmació següent quant als arxius comarcals: «Se deberían redefinir las funciones y el papel de los archivos históricos comarcales en función de las características, la situación y las necesidades concretas de cada comarca. Es necesario potenciar su definición como centros de soporte, asesoramiento y prestación de determinados servicios en detrimento de una simple captación de fondos documentales de la comarca».⁷

Així, hi insistim, els arxius comarcals no han tingut aquest caràcter de prestador de serveis envers els arxius municipals de la comarca. La sovintejada política de captació o dipòsit d'una part del fons documental municipal d'un ajuntament o diversos a l'equipament de l'arxiu comarcal no ha anat lligada a la implantació d'un sistema de gestió documental al mateix ajuntament. Normalment, aquest fet ha provocat en el mateix ajuntament una despreocupació creixent sobre la seva documentació municipal activa i semiactiva que ha restat físicament a les instal·lacions municipals. El fet positiu és que els documents històrics municipals poden ser fàcilment consultables a l'arxiu comarcal (que, d'altra banda, es podrien digitalitzar), però això no resol el *problema de la gestió documental* al mateix ajuntament. En fi, es creu solucionar un aspecte però el circuit documental resta tallat, i la gestió documental, del tot penjada. I l'ajuntament s'acaba desentenent encara més del seu propi arxiu, amb l'agreujant que en diverses ocasions alguns ajuntaments demanen suport a la Diputació per organitzar l'arxiu municipal quan tenen part del seu fons a l'arxiu comarcal... I amb això —que quedi clar— no vull desmerèixer la tasca dels arxivers i dels arxius comarcals, que segurament disposen d'uns recursos limitats. I tampoc no vull eximir els ajuntaments de les obligacions amb relació al seu arxiu, que moltes vegades, per diverses raons, no tenen ni la voluntat ni la cura envers el funcionament correcte de l'arxiu.

L'any 1992, davant un panorama desolador de l'estat dels arxius municipals, amb la iniciativa del Centre d'Estudis del Bages, l'activa col·laboració de l'Associació d'Arxivers de Catalunya i la participació de la Diputació de Barcelona, es va endegar el projecte de l'arxiver itinerant, inicialment en quatre municipis de la comarca del Bages.⁸ La Diputació de Barcelona va assumir el cost

econòmic de la primera fase d'organització d'aquests quatre arxius municipals i, posteriorment, el seu manteniment era assumit pels mateixos ajuntaments per mitjà de la contractació d'un arxiver compartit. Aquesta experiència va ser una arrencada pionera i reeixida per uns ajuntaments que tenien els seus arxius municipals totalment abandonats. Però, amb el pas del temps no ha acabat de funcionar: els municipis han crescut en població, en producció documental, el finançament local tampoc no hi ha ajudat i s'ha arribat en alguns casos a un cert col·lapse documental. En paral·lel, l'arxiver itinerant ha triat l'ajuntament que li oferiria més interès i més estabilitat laboral i, finalment, aquesta experiència ha vist el seu final.

A més de l'experiència del Bages, durant la dècada del 1990, la Diputació de Barcelona, des de l'Àrea de Cultura, va anar omplint un buit amb el Programa de suport al patrimoni documental local, adreçat als municipis de la província de Barcelona. Un element clau es va produir l'any 1998, quan s'inicià la consolidació d'un equip de treball, format per nou arxivers, que a partir d'aquell moment van compartir objectius i van conformar un mètode de treball en xarxa.

L'any 2003 significa un altre avenç important: la Diputació de Barcelona constitueix la Xarxa d'Arxius Municipals (XAM), coordinada per l'Oficina de Patrimoni Cultural, després d'un bagatge força destacable que ja ha estat recollit en treballs anteriors.⁹

A partir de l'any 2003, la XAM es defineix com l'instrument de cooperació adreçat a tots els arxius municipals dels ajuntaments de la província de Barcelona que estiguin disposats a treballar en xarxa i a compartir recursos i serveis.

La XAM ofereix dues modalitats de cooperació: el Programa de manteniment, adreçat als municipis amb menys de 10.000 habitants, sense arxiver propi, i la Central de Serveis Tècnics, adreçada als arxius municipals d'ajuntaments amb arxiver propi.

En el Programa de manteniment, els arxius municipals adherits per mitjà d'un conveni de col·laboració són assistits tècnicament per un equip de set arxivers itinerants (tècnics superiors) de la Diputació de Barcelona, després que prèviament hagin estat organitzats per la mateixa Diputació. Cada arxiver itenera constantment pel territori entre quinze i vint arxius d'ajuntaments, i això vol dir que l'arxiver itinerant té una dedicació presencial determinada segons la dimensió de cada ajuntament (d'acord amb el conveni de col·laboració signat entre cada ajuntament i la Diputació) i, alhora, hom garanteix l'assistència telefònica i telemàtica davant de qualsevol incidència tècnica puntual amb relació a l'arxiu municipal.

L'objectiu del Programa de manteniment és la implantació progressiva d'un sistema de gestió documental i d'arxiu amb la implicació *in situ*, al mateix ajuntament (a tots els nivells del seu personal: polític, tècnic i administratiu) i la millora contínua del servei d'arxiu municipal.

La feina de l'arxiver itinerant, coordinada des de l'Oficina de Patrimoni Cultural, es tradueix en:

- Dedicació presencial a 15-20 arxius assignats (segons el conveni i les necessitats puntuals que puguin sorgir) i assistència telefònica i telemàtica continuades
- Actualització i manteniment de l'inventari i els catàlegs de l'arxiu municipal
- Gestió informatitzada de la classificació, la descripció, les transferències, l'avaluació documental i l'accés (préstec i consulta) de la documentació
- Informatització progressiva del registre d'expedients
- Redacció d'informes tècnics
- Gestió de la conservació documental; control ambiental i seguretat dels dipòsits de documentació
- Gestió de la restauració de documents
- Gestió de la digitalització de documents
- Gestió de compres de material d'arxivament
- Gestió de l'accés, la difusió i la comunicació
- Gestió de la formació del personal de l'ajuntament

La Central de Serveis Tècnics gestiona des de l'Oficina de Patrimoni Cultural els programes anuals de col·laboració amb els arxius municipals adherits, que consisteixen en:

- Suport al tractament arxivístic (encàrrecs temporals d'arxiviers)
- Convocatòria de beques (de perfeccionament de la tècnica arxivística)
- Restauració de documents
- Digitalització de documents
- Compres d'aparells de control i correcció ambientals dels equipaments d'arxiu: conservació preventiva i correctiva
- Préstec de maquinari específic d'arxius (escàner, gravador-conversor de suport vídeo a digital, taula de reproducció fotogràfica...)
- Grups de treball
- Formació
- Publicacions
- Difusió i comunicació

Actualment, la XAM està formada per 190 arxius municipals d'ajuntaments de la província de Barcelona, 120 arxius adherits al Programa de manteniment i 70 arxius adherits a la Central de Serveis Tècnics.

A la Central de Serveis Tècnics, l'esperit i el treball cooperatiu són establerts per la Comissió Tècnica Assessora, formada per tots els tècnics que representen els diferents arxius adherits i la mateixa Oficina Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. En aquesta comissió es plantegen, es contrasten i s'avaluen els diferents programes de col·laboració. En paral·lel, hi ha la Comissió de Seguiment, on hi són cinc tècnics d'ajuntaments representatius i la mateixa Oficina de Patrimoni Cultural per tal de proposar i valorar les línies d'actuació de la XAM.

En conclusió, són dos models ben diferents. D'una banda, tenim el model de la Xarxa d'Arxius Comarcals, que entre les seves diferents comeses té la gestió de l'arxiu municipal de l'ajuntament cap de comarca —de vegades mal resolta en el sentit d'implantar un veritable sistema de gestió documental i d'arxiu— i la prestació de serveis als arxius municipals de la comarca —funció majoritàriament irresolta o insuficient. I, hi insisteixo, els arxius comarcals, amb entorns geogràfics tan diferents, de ben segur que han endegat diverses tasques sobre els arxius municipals del seu àmbit territorial, però finalment no hi ha hagut un plantejament de treball unitari i global per a tots els arxius municipals del país.

En canvi, la Xarxa d'Arxius Municipals, del 1992 ençà, ha concebut un model de treball en xarxa que ha trencat una dinàmica de desatenció dels arxius municipals i ha potenciat la implicació dels ajuntaments envers el seu arxiu, la comunicació i l'intercanvi de coneixements i recursos dels seus tècnics. No cal dir que el camí és llarg i resta molta feina per fer.

Per acabar aquest punt, cal esmentar especialment el ja consolidat Laboratori d'Arxius Municipals, nascut l'any 2000 com a jornada —de caràcter biennal— d'intercanvi de coneixements i d'experiències dels arxius municipals catalans. El Laboratori actual té el precedent en una taula d'anàlisi i debat amb arxivers municipals que va impulsar l'any 1997 l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona i l'Associació d'Arxivers de Catalunya i que ja va rebre el mateix nom.¹⁰

5. I el futur?

El treball en xarxa, tal com dèiem anteriorment, no és gens fàcil, si realment es dota amb contingut aquest concepte. Hi ha una tendència a perdre la *tensió* que ha de definir la participació activa de tots els integrants de la xarxa i que en comptes d'una xarxa amb un funcionament horitzontal, és a dir, entre iguals, en la qual prevalguin les propostes, els intercanvis, les aportacions, es caigui en una xarxa amb funcionament vertical, és a dir, un integrant proposa i els altres reben passivament, sense que es produeixi cap sinergia que afavoreixi l'assoliment de beneficis mutus ni la consecució d'economies d'escala.

A continuació analitzem breument una sèrie de conceptes que poden contribuir a fer avançar les diferents fórmules de cooperació que hem tractat:

- Treball en xarxa: cal potenciar la *cultura de xarxa*, el treball en equip, la comunicació entre els integrants de la xarxa. Cal prioritzar la necessitat de poder compartir recursos, experiències. Els arxius municipals, malgrat que puguin tenir entre ells dimensions diferents, com per exemple la població, tenen les mateixes funcions i la documentació que gestionen bàsicament és la mateixa. Per aquest motiu, cal aprofundir a intercanviar i cercar eines, solucions i metodologies comunes tant des de l'àmbit de la gestió documental com de la funció cultural dels arxius municipals.

El volum de tasques dels arxivers municipals, determinat habitualment per la seva polivalència i, alhora, per uns recursos normalment per sota dels necessaris, provoca la dinàmica de caure en el *túnel* de la gestió diària, de tancar-se i no adonar-se que es pot contrastar la feina amb l'arxiver veí i que es poden endegar projectes conjunts amb altres arxius municipals.

La Xarxa d'Arxius Municipals que coordina la Diputació de Barcelona vol fer possible aquest punt de trobada, vol suscitar l'intercanvi de coneixements, experiències i recursos, compartir-los per obtenir-ne beneficis mutus.

I a banda d'aquest punt de trobada i comunicació que vol ser la XAM, també vol impulsar les iniciatives que facilitin la millora contínua dels mateixos arxius municipals, com a administració supralocal.

- Treball interdisciplinari: encara que sigui una dinàmica de treball força pregonada en la teoria, la veritat és que ha de ser un plantejament que s'ha de convertir en realitat. La creació de grups o comissions de treball, per exemple, en un mateix ajuntament per endegar projectes transversals com pot ser l'administració electrònica han de tenir el suport necessari d'aquelles àrees implicades i, per

descomptat, l'arxiver hi ha de ser present. El treball interdisciplinari pot enriquir i potenciar el treball en xarxa.

▸ Gestió documental versus funció cultural: és una realitat que en molts casos els arxius municipals tenen un d'aquests dos conceptes més desenvolupat que l'altre, per diverses raons. Caldria cercar l'equilibri i potenciar tots dos conceptes. No podem oblidar que una gestió documental correcta ens aportarà un sistema d'arxiu que ens facilitarà amb més garanties la funció cultural de l'arxiu municipal. Mitjançant el treball en xarxa també es poden reequilibrar aquestes dues funcions.

▸ Administració electrònica: aquest concepte tan anomenat requereix el treball en xarxa tant a escala interna —en un mateix ajuntament— com a l'hora de contrastar i intercanviar experiències amb altres ajuntaments. El treball interdisciplinari i el treball en xarxa són condicions indispensables per endegar la implantació progressiva de l'administració electrònica. L'arxiu municipal hi té un paper cabdal.

En aquest àmbit, la participació d'institucions com ara la Generalitat de Catalunya i les diputacions ha de tenir-hi un paper destacat.

▸ Noves eines tecnològiques: és evident que l'evolució tecnològica és i serà constant. Les intranets corporatives, per exemple, esdevenen actualment eines indispensables a l'hora de compartir processos de treball, recursos i serveis comuns amb relació al servei d'arxiu municipal.

Alhora, altres plataformes virtuals poden potenciar la comunicació tant amb usuaris interns com externs de l'arxiu municipal. A banda de l'arxiu municipal físic ja tenim l'arxiu municipal virtual, amb unes possibilitats creixents de comunicació, de col·laboració i d'intercanvi.

▸ Formació: immersos en l'espai europeu d'educació superior (EEES), aquest nou context universitari pot garantir una base formativa comuna en el nivell de grau i uns postgraus que poden aprofundir i actualitzar coneixements i competències dels arxivers.

La polivalència dels arxivers és una virtut però també a voltes un *maldecap* a l'hora de voler abastar la diversitat de temes que es relacionen amb la nostra professió. En aquest sentit, el treball en xarxa pot compensar la nostra *impotència* a l'hora d'estar al corrent de tants i tants aspectes que conformen la nostra professió.

A banda de la formació de l'arxiver, cal dirigir la formació cap als altres professionals que intervenen en el treball interdisciplinari esmentat i també cap als usuaris interns i externs.

▸ Coordinació i cooperació interinstitucional: és clar que són dos conceptes ben diferents i, alhora, repetidament anomenats en moltíssimes conclusions de tantes jornades i trobades del sector arxivístic.

En aquesta dinàmica de treball en xarxa, d'una banda, és indispensable la coordinació entre les diferents administracions catalanes, en la línia d'establir una política comuna a escala de país amb relació als arxius municipals, sempre respectant el principi d'autonomia local dels ajuntaments.

I de l'altra, cal posar en pràctica la cooperació entre totes les administracions catalanes competents en matèria d'arxius municipals.

Quan parlem d'administracions, cal cercar els escenaris d'intersecció entre les polítiques de la Generalitat de Catalunya, les diputacions —ara com ara—, els consells comarcals i els ajuntaments per dur a terme un programa uniforme, coherent i eficaç en el sector dels arxius municipals, amb una incidència especial en aquells arxius municipals d'ajuntaments petits i mitjans que no poden disposar de tècnic propi.

Coordinació i cooperació són dos conceptes clau si es vol encarar una política amb majúscules per a tots els arxius municipals catalans. En cas contrari, continuarem assistint a un escenari on cada administració treballa en paral·lel respecte a les altres, caient en duplicitats, en la desinformació i en una situació que només perjudica els tècnics dedicats a l'arxivística local i, en definitiva, els ciutadans.

Per acabar, no oblidem el que ja hem dit anteriorment: el món en què vivim és una gran xarxa. Per què no aprofitem els avantatges infinits que ens aporta poder treballar en xarxa? Això sí, caldrà abandonar actituds individualistes, caldrà obrir-se, coordinar-se, cooperar, treballar en equip, participar, contrastar... En definitiva, sumar per millorar.

Estic segur que només acabem de començar... Aprofitem el moment que ens ha tocat viure!

Annex:

La cooperació als arxius municipals a l'Estat espanyol¹¹

Comunitat/ províncies	Primeres intervencions	Consolidació
Andalusia: Jaén	<u>Diputació de Jaén</u> : des del 1994, subvencions destinades a la dotació de beques que convoquen els ajuntaments.	
Andalusia: Huelva i Sevilla	<u>Huelva i Sevilla</u> : des del 1990, tots els arxius estan organitzats.	<u>Huelva</u> : programa de manteniment i actualització d'arxius municipals per mitjà de subvencions. <u>Sevilla</u> : política de subvencions a municipis d'entre 10.000 i 20.000 habitants, per a la contractació d'arxivers municipals. Equip de quatre arxivers de zona, adscrits al servei d'arxiu de la Diputació, que garanteix la gestió, l'organització, la conservació i la difusió, sobretot de municipis amb menys de 10.000 habitants.
Andalusia: Cadis	<u>Diputació de Cadis</u> : entre el 1980 i el 1989, programa d'organització d'arxius municipals; reprès el 1996 amb personal de plantilla.	<u>Diputació de Cadis</u> : convocatòria de dues places d'arxiver per al servei d'arxiu en municipis mitjans i petits.
Aragó: Saragossa	<u>Diputació de Saragossa</u> : des del 1983, programa d'organització que ha intervingut en dos terços dels municipis amb personal eventual. <u>Diputació General d'Aragó</u> : intervé a les províncies d'Osca i Terol amb becaris i personal eventual.	<u>Equip de la Diputació</u> : tres arxivers itinerants a través de la contractació de serveis.
Castella-la Manxa: Guadalajara	<u>Diputació de Guadalajara</u> : subvencions per a ajuntaments per a contractacions eventuais d'arxivers, per a tasques d'organització.	
Castella-la Manxa: Ciudad Real	<u>Diputació de Ciudad Real</u> : organització d'arxius municipals de municipis amb menys de 5.000 habitants. Poden ser traslladats a la Diputació, on personal de plantilla els organitza, abans de ser retornats a cada municipi.	

Comunitat/ províncies	Primeres intervencions	Consolidació
Castella-la Manxa: Conca	<u>Diputació de Conca</u> : des del 1990, programa d'organització d'arxius municipals. Actualment, subvencions a ajuntaments de municipis de fins a 2.000 habitants per contractar arxiviers durant sis mesos. Els serveis arxivístics de la Diputació participen en les contractacions laborals, estableixen directrius tècniques i fan assessorament tècnic permanent a municipis i mancomunitats subvencionats per la Junta de Comunitats de Castella-la Manxa.	
Castella-la Manxa	<u>Junta de Comunitats de Castella-la Manxa</u> : subvenciona ajuntaments i mancomunitats perquè contractin arxiviers municipals i de mancomunitats durant un any renovable i a temps complet o parcial.	
Castella i Lleó: Burgos, Palència, Salamanca i Valladolid	<u>Diputacions de Burgos, Palència, Salamanca i Valladolid</u> : des de mitjan anys 1990, programa d'organització d'arxius municipals, amb contractacions administratives.	<u>Salamanca i Valladolid</u> : contractacions de treballs tècnics d'actualització d'arxius amb empreses especialitzades.
Catalunya: Barcelona	<u>Diputació de Barcelona</u> : programa d'organització d'arxius municipals dels municipis amb menys de 10.000 habitants, amb contractacions administratives.	<u>Xarxa d'Arxius Municipals</u> : equip de set arxiviers itinerants als municipis amb menys de 10.000 habitants i serveis als arxius amb tècnic, coordinats per un director de programa i un tècnic.
Comunitat Valenciana: Alacant		<u>Equip itinerant de la Diputació</u> : un tècnic mitjà, dos tècnics auxiliars i dues beques d'un any.
Comunitat Valenciana: València	<u>Generalitat Valenciana</u> : programa d'organització d'arxius municipals per mitjà de beques, a Castelló i València.	<u>La Safor</u> : des del 1988, l'Ajuntament de Gandia promou l'organització dels municipis de la comarca de la Safor. D'uns anys ençà hi ha dos arxiviers itinerants a la plantilla de la Mancomunitat de Municipis de la Safor, que treballen de manera permanent en la gestió compartida en prop de 30 municipis.

Comunitat/ províncies	Primeres intervencions	Consolidació
Extremadura	<u>Conveni entre el Govern Autònom i les diputacions de Badajoz i Càceres</u> : contractació de cinc tècnics mitjans a cada província per organitzar municipis amb menys de 20.000 habitants.	
Galícia	<u>Archivo del Reino de Galicia</u> : programa d'organització d'arxius municipals, amb beques anuals. Manteniment: es deixa a les mans de l'Administració municipal.	<u>Pontevedra</u> : equip itinerant de la Diputació format per dos tècnics en plantilla i equip de tècnics amb contracte laboral temporal eventual per a cada campanya anual.
Illes Balears: Mallorca	<u>Consell Insular</u> : organització d'arxius municipals, amb contractació de personal eventual.	
Navarra	<u>Govern Foral</u> : línia de subvencions per a l'organització, la microfilmació i l'equipament, i participació en la contractació i el seguiment.	
País Basc: Àlaba	<u>Anys vuitanta</u> : programa d'organització de la totalitat d'arxius municipals.	Set arxivers «de cuadrillas» com a arxivers comarcals.
País Basc: Guipúscoa	<u>Diputació Foral</u> : període 1980-1988, programa d'organització de la pràctica totalitat d'arxius municipals, però no es coneixen intervencions en la documentació de nova producció.	
Principat d'Astúries	Programa d'organització d'arxius municipals: amb contractacions administratives.	
Regió de Múrcia	<u>Antiga Diputació Provincial</u> : entre el 1980 i el 1985, programa d'organització. <u>Govern Autònom</u> : va mantenir la iniciativa fins al 1991; després, mitjançant subvencions.	
La Rioja	<u>Govern Autònom</u> : programa d'organització, amb contractacions administratives.	
Comunitats autònomes de l'Estat espanyol	Al marge dels programes d'organització esmentats, tots els governs de les comunitats autònomes han establert línies de subvencions a les quals poden accedir els ajuntaments, per col·laborar en l'organització, l'equipament, la restauració o la difusió dels seus arxius.	

Notes

- 1 CANELA, Montserrat; CASADEMONT, Miquel. «La funció arxiu avui: el miratge de la cruïlla». Dins *Ponències i experiències del XI Congrés d'Arxivística de Catalunya, «Innovació i desenvolupament professional»*. La Seu d'Urgell, 10-12 de maig de 2007. Publicat a *Lligall, Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 26 (Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007), p. 48.
- 2 G:8 AM. *Proposta de Reglament del servei d'arxiu municipal*. Barcelona: Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona i Associació d'Arxivers de Catalunya, 1997.
- 3 Web de la Diputació de Barcelona: <<http://www.diba.cat/ladiputacio/qui.asp>>.
- 4 Aquesta experiència està recollida en l'article següent: ALBERCH, Ramon; MARTÍNEZ, M. Carme; SERCHS, Jordi; TARRAUBELLA, Xavier. «La definició i la implantació d'un sistema de gestió integral de documents i arxius a l'Ajuntament de Barcelona». *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 21 (Barcelona: AAC, 2003), p. 185-220.
- 5 Equip del Programa de la Xarxa d'Arxius Municipals. *La Xarxa d'Arxius Municipals: una estratègia de suport al patrimoni documental*. Barcelona: Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, 2007. <http://www.diba.es/opc/xam/fitxers/manual_arxius.pdf>.
- 6 ALBERCH, Ramon. «Arxius municipals i arxius comarcals: alternativa o complementarietat». *Métodos de Información*. Vol. 7. Núm. 41 (2000), p. 29.
- 7 TARRAUBELLA, Xavier. «La organización de archivos municipales en Cataluña: ejemplos, modelos y propuestas de intervención». Dins *Actas de las I Jornadas Archivos Municipales de Cantabria. Laredo, 24-25 de octubre de 1997*. Santander: Asociación para la Defensa del Patrimonio Bibliográfico y Documental de Cantabria, 1998, p. 24.
- 8 Aquesta experiència està recollida en l'article següent: LLANSÓ, Joaquim; VILA, Emma. «L'arxiver itinerant, un instrument per a la gestió integral del patrimoni documental en els municipis. L'experiència de la comarca del Bages». *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 10 (Barcelona: AAC, 1995), p. 155-170.
- 9 VICENTE, Carles; ZAMORA, Jaume Enric. «L'acció de la Diputació de Barcelona en matèria d'arxius municipals». *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 18 (Barcelona: AAC, 2001), p. 217-237. <http://www.arxivers.com/idadmin/docs/18_06.pdf>.
- 10 TARRAUBELLA, Xavier; VICENTE, Carles (coord.). *Laboratori d'Arxius Municipals*. Barcelona: Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, 1997.
- 11 La font de la qual s'ha fet el buidatge que presentem és la conferència impartida per José Ramón Rodríguez Clavel al curs d'estiu de la Universitat d'Alacant «El archivo: un lugar en la ciudad, un espacio de realidad, una memoria viva», celebrat a Xixona (Alacant) els dies 17, 18 i 19 de juliol de 2008. <<http://www.dipucuenca.es/>>.

RESUM

Aquest article té com a objectiu oferir una aproximació al concepte de cooperació als arxius municipals. En primer lloc, es presenten els diferents tipus de cooperació que poden dur a terme els arxius municipals (la cooperació interna o interdepartamental, la cooperació intramunicipal, la cooperació intermunicipal i la xarxa com a instrument de cooperació) així com les oportunitats i els avantat-

ges que poden oferir per a l'avenç dels arxius municipals. Tot seguit, es presenta una panoràmica de la cooperació al sector dels arxius a l'Estat espanyol en general i a Catalunya en particular. Finalment, s'analitza breument una sèrie de conceptes que, gràcies a l'impuls de la cooperació, poden potenciar el desenvolupament dels arxius municipals.

RESUMEN

Este artículo tiene como objetivo ofrecer una aproximación al concepto de cooperación en los archivos municipales. En primer término, se presentan los distintos tipos de cooperación que pueden desarrollar los archivos municipales: la cooperación interna o interdepartamental, la cooperación intramunicipal, la cooperación intermunicipal y la red como instrumento de cooperación; así como las oportunidades y ventajas que pueden ofrecer para el avance de los archivos municipales. A continuación, se presenta una panorámica de la cooperación en este sector de los archivos en el Estado Español, en general y, en Cataluña, en particular. Para finalizar, se analizan brevemente una serie de conceptos que bajo el impulso de la cooperación pueden potenciar el desarrollo de los archivos municipales.

ABSTRACT

The aim of this article is to provide a better understanding of the concept of cooperation in regard to municipal archives. It begins by presenting different types of cooperation that can be developed for municipal archives: internal or interdepartmental cooperation, intramunicipal cooperation, intermunicipal cooperation and the network as an instrument of cooperation, as well as the opportunities and advantages that can be offered to further advance in municipal archiving. It goes on to present a panorama of cooperation in the archival sector in Spain in general, and in Catalonia in particular. In closing, it briefly analyses a series of concepts that, under the influence of cooperation, could strengthen the development of municipal archives.

RÉSUMÉ

Cet article a pour objectif de proposer une approche au concept de coopération au sein des archives municipales. En premier lieu, les différents types de coopération que peuvent développer les archives municipales seront présentés: la coopération interne ou interdépartementale, la coopération intracommunale, la coopération intercommunale et le réseau en tant qu'instrument de coopération. Les possibilités et avantages que ces coopérations peuvent offrir en vue des progrès des archives municipales seront également exposés. Ensuite il sera présenté une vue d'ensemble de la coopération dans le domaine des archives en Espagne puis, plus précisément, en Catalogne. Pour conclure, une série de concepts sera brièvement analysée: sous l'impulsion de la coopération, ils peuvent favoriser le développement des archives municipales.